

ETHDIARI

Numerò 47
Dimèrcles 3 de març 1999

HUELHETON

DIARI

D'ARAN

Prètz: 50 pessetes

ERA PROPÒSTA PUJOL REPERCUTÍS EN ARAN

PUJOL PROPÒSE UA "RELECTURA" DERA CONSTITUCION E NON ESCARTE ERA REFORMA DER ESTATUT.

Eth president dera Generalitat, Jordi Pujol, reclamèc ua "relectura" dera Constitucion e era modificacion de totes es leis estataus que limiten era autonomia catalana, e non escartèc era reforma der Estatut d'Autonomia ara fin de dotar tamb mèc poder politic a Catalonha.

Pujol, coma ja hec tamb era sua propòsta de pacte fiscau, diguec qu'aguestes naues reivindicacions "non se poderàn plantejar formaument" enquiar an 2000, dempús des eleccions catalanes e es generaus, e que tot se harà a trauèrs d'ua via "pacifica e dialoganta".

Pujol, ena sua conferéncia "Poder politic de Catalonha: un esturment ath servici des ciutadans", considerèc qu'era Constitucion ei "plan blindada" e que trigar eth camin dera sua reforma cor eth perill d'èster "ineficaç e frustrant". Per açò defenec coma "factibla" era sua "reinterpretacion o relectura".

Jordi Pujol tanben apostèc entà ua "reinterpretacion" der Estatut, tot e que en cap de moment escartèc era possibilitat de plantejar en futur era sua reforma. Inclús afirmèc que "en aguesta naua etapa que començaram, creigui qu'auem de veir com ua causa possibla era demana d'aguesta reforma", e avertic qu'eth dia que se plantege

aguesta demana "non poderà èster mentada de trincadora, radica u desestabilisadora". "I a quauquarren mèc constitucionau que demanar un nau Estatut en encastre dera Constitucion?", higeç.

Era madeisha Corona ne serie conscienta

"Era Constitucion siguec e a de seguir siquent un pacte fundamentau de convivéncia des ciutadans e des pòbles que constituïssen Espanha. Se ua des parts signantes demane e ac hè en encastre dera Constitucion- un cambi ena interpretacion e aplicacion deth tèxte legau, serie injust, prepotent e opressiu negà-se en rodon", afirmèc.

Eth president higeç que s'eth Parlament de Catalonha "majoritàriament demane ua reinterpretacion dera Constitucion, es Còrts generaus e es fòrces politiquas espanhòles ac auràn d'auer en compde. Inclús creigui qu'era madeisha Corona serie conscienta d'açò".

Pacte institucionau abantes de tocar er Estatut

Eth president catalan proposèc, ath delà d'açò, arténher un "Pacte institucionau d'autogovèrn" entre es fòrces catalanes entà

plantejar es reivindicacions as principaus fòrces politiquas der Estat, independentament dera escadença politica. Pujol supeditèc era reforma der Estatut ad aguest pacte. "Ua causa qu'ei clara: non poderà aué-i reforma s'abantes non i a pacte", diguec.

Jordi Pujol, en aguesta demorada conferéncia, dèc per acabat er actuau modèu e defenec ua "naua enguarda" dera Constitucion e der Estatut. Diguec qu'er actuau sistèma ja a dat es sòns fruts, mèc que "ja non foncione", per çò que plantegèc ua propòsta "globau" e "barrada", "justa e assumibla" entà despassar era "autonomia limitada" que -segontes era sua vedença- patís Catalonha. Persutèc en qu'era sua propòsta non ei "electoralista", senon que respon ath besonh de resòlver "era dobla insufisència politica e financèra" entà dar as ciutadans "mielhor servici e un tracte just".

Pujol senhalèc qu'era Constitucion "da lòc a fòrça punts e a interpretacions diuèrses", pera quau causa apostèc entà un aprofondiment deth concèpte constitucionau que diferéncia entre regions e nacionalitats, e entà introdusir eth concèpte de "nacionalitat-societat diferenciada".

Entad açò, plantegèc eth besonh de contunhar pera via de delegacion de naues competéncias, a trauèrs der article 150.2 dera Constitucion, e de prebotjar era reforma des leis estataus que *laminen* o limiten era autono-

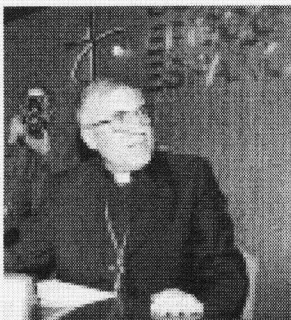
mia.

"Era combinacion de relièger era Constitucion, de reformar o de reinterpretar er Estatut cossent tamb er esperit d'aguesta relectura, e de modificar ua lista longa de leis qu'an amendrit es competéncias autonomiques en forma non besonhosament exigida pera Constitucion, permet fòrça cambis substanciaus", diguec Pujol.

Propòstes concretes

En aguesta linha proposèc auançar entà: era administracion unica (inclús era tributària), mèc margen competénciau ena Administracion de Justícia, reconeishement ara Generalitat d'ua accion exteriora enes ambits dera sua competéncia, mèc competéncias en infrastructures (era gestion des aeroports), organisacion territoriala e regim locau, en innovacion tecnologica e investigacion, e un augment dera capacitat normatiua sus moltes des competéncias dera Generalitat. Tanben plantegèc eth besonh de dotar d'un contengut mèc definit eth hèt qu'eth president dera Generalitat "ei eth representant ordinari der Estat".

Eth president catalan diguec qu'aguestes propòstes non se pòden plantejar tamb "mentalitat de pòur, senon tamb fòrça serenitat, tranquillitat d'esperit e tamb era conviccion que çò que vam a demanar ei just e assumible".

RICARD MARIA CARLES, ELEGIT VICEPRESIDENT DERA CONFERÉNCIA EPISCOPAU ESPANHÒLA

Eth cardenau e arquebisbe de Madrid, Antonio Maria Rouco, elegit president dera Conferéncia Episcopau.

Er substituís en cargue a monsenhor Fernando Sebastián, avesque de Pamplona, entath periòde 1999-2002.

Carles esdeven, atau, en numerò dus der avescat espanhòu, peth dejós d'Antonio Maria Rouco Varela, trigat ager president. Se da era circumstància que per prumèr còp d'ençà hè 25 ans, dus cardenaus ocuparàn es maxims cargues.

ERA MAJORITAT DES PARTITS POLITICS REFUSEN ERA PROPÒSTA DE PUJOL

Reaccions

Eth ministre portavotz deth Govèrn, Josep Piqué, assegurèc qu'eth vertader debat ei "com utilizar es nivèus d'autogovèrn des que ja se dispòse", en resposta ara propòsta deth president dera Generalitat, Jordi Pujol, d'apujar eth tèt competénciau de Catalonha sense tocar era Constitucion. Piqué afirmèc que "Jordi Pujol s'a mantiengut tostemp en encastre constitucionau e aquerò ei quauquarren que li cau arregrair", e higeç que "ath delà a hèt e hè ua contribucion ara governabilitat deth país qu'ei plan vedibla e a permetut tanben que, dera estabilitat, eth país auance de manèra plan positiva".

Eth coordinador e exsecretari generau d'Izquierda Unida, Julio Anguita, assegurèc que "tamb era demana d'un tracte especiau entà Catalonha, Pujol desestime era possibilitat que totes es comunitats autonòmes poguen auer igualtat

de drets e de déuers". Segon Anguita, "Pujol partís deth hèt qu'existissen tres nacionalitats istoriques tamb estatut en an 1932 e çò que vò ei qu'aguestes se federen tamb es autes, mèc desbrembe qu'era istòria non s'arturèc aqueth an, senon qu'en 1936 era Comunitat Valenciana siguec a punt d'auer eth sòn estatut e qu'Andalòsia tanben arteneh es competéncias der article 151. Era demana de Pujol s'inscriu ena vedença que Catalonha a d'èster diferenta en drets e déuers, e nosati non i èm pas d'acòrd".

Es partits d'esquèrres en Parlament de Catalonha denoncièren era "manca de credibilitat" de Jordi Pujol per auer presentat ua propòsta de mèc poder politic entà Catalonha dempús dera sua gestion deuant dera Generalitat pendent mèc de 18 ans. Toti coïncidiren en qualificar era propòsta de Pujol, ara quau non ven especiaus nauetats, coma "electoralista" e de "huecs artificiaus".

COLLABORACIONS PERSONAUS

Eth dissabte dia 6 de març auràn lòc es eleccions primàries tà escuèlher Pasqual Maragall candidat ara Presidència dera Generalitat peth Partit des Socialistes de Catalunya. Aguest ahèr de convocar eleccions tà designar es personas que representen un partit en ues eleccions ei ua naua manèra d'aishamplir eth concèpte de democràcia, aqui u a on, es tot soent rigides estructures des 'aparelhs' pòden manipular era voluntat deth militant e impausar es sòns candidats. En cas d'aguestes eleccions, ei vedible qu'era manca de rivau poderie devaluar eth hèr d'aguest procès. Totun, era especiau circumstància dera cita electorau d'octubre hè qu'eth dissabte dia 6, era papeleta de militants, simpatisants o aqueri auti qu'accedisquen a votar, ath delà de dar supòrt a un apregondiment dera democràcia, ven a manifestar eth sòn supòrt a ua voluntat de cambi que molti ciutadans d'aguest país considèren com un besonh. Son veus que s'escoten des deth mon dera cultura, des deth mon empresariu, o des d'aqueth collectiu de joeni que votaràn per prumèr còp en aguestes eleccions autonòmiques. Ei gent que vò víuer en un país de normalitat democratica, a on era alternança se practique sense prejudicis e a on era defensa dera identitat, dera lengua, e des drets collectius non siguen propietat de cap de partit en exclusiva. Arrés non pòt negà-li a Jordi Pujol eth sòn papèr destacat ena istòria de Catalonha ne era sua estima peth país. Totun, e com didie Antoni Puigvert en un article indispensable, "hay amores que matan" e maugrat qu'en teoria er amor patri der actuau govèrn se manifèste sense cap fisu-

PRIMÀRIES

ra, ena practica e damb es numeròs ena man, es compdes non gessen. E ei que, pendent aguesti ans e tot e auent en compde es adversitats, tostemplificades que se deriven dera relacion trobla de Pujol-González, Pujol-Aznar, era realitat mòstre que Catalonha a perdut bohada en favor de Madrid deuant era implantacion d'importants sectors estrategics; que percentuament eth pressupòst d'inversion d'òbra publica contunhe en tot baishar an darrèr d'an; que contunham sense auer un plan d'ordenacion territorial que mos permete definir eth futur d'un territòri petit e totun divèrs que ne tant solet en ambit dera cultura podem èster satisfèts dera situacion actuau.

Contunhar ena autocomplaença e eth sectarisme non mos harà créisher coma país, e molt mens encara, en tolerància e democràcia. Donc qu'arribat era ora de parlar des problèmes reaus de Catalonha, aqueri que son tangibles tàs personas, ei a díder, dera pagesia, deth miei ambient, des guarderies, des infrastructures... e de tantes autes qüestions e debats que ja non pòden contunhar amagant-se dejós dera ambigüitat des catalans boni e es catalans dolenti. Maragall a demostrat èster un bon gestor en Barcelona e se presente com un candidat de centre-esquerra deuant d'un candidat de centre-dreta, que hè dètz-e-nau ans que govèrne. Toti aqueri que volguen eth cambi son convidadi a dar eth prumèr pas e participar en aguestes primàries en supòrt d'aguest moviment civic e politic que lidèrre Maragall.

Francés Boya

REFLEXIONS SUS ETH CONCORS LITERARI MN. CONDÒ

Eth Concors literari Condò Sambat ei dejà un prèmi assolit, damb ua cèrta tradicion ath darrèr e damb ua aportacion regulara d'òbres presentades. Coma prèmi de format petit (pògues possibilitats d'aufrir prèmis nauti, basicaments), acomplís ua foncion de promocionar quauqui autors, sustot autors nauèths, e amassar produccions de diuèrses procedéncias que dempús son publicades a manèra d'antologia. D'aguesta forma, deth punt d'enguarda deth public generau, cada an auem ua cèrta imatge dera produccion des autors occitans joeni.

Ua causa fòrça interessanta en tot açò ei que peth prèmi an passat escrivans d' 'escòles' qu'an dat dejà ara literatura occitana quauques òbres de referéncia. Era escòla biarnesa i ei rebatuda coma ei rebatuda enes novèlles de Sèrgi Javaloyès o Eric Gonzalès; era escòla aranesa i ei, evidentaments, rebatuda coma ei presenta en d'autes novèlles: *Presoèrs dera mar gelada*, de Francés Boya, un autor format ath long des edicions deth prèmi Condò. E non cau cap desbrembar eth trabalh d'autors que non an vist era sua òbra en format de libre mès qu'an aportat es sues creacions ara colleccion Garona de Pagès Editors (nòms coma Pepita Caubet, Manuela Anè, Veronica Barès...).

Damb açò non voi cap díder qu'eth Condò age estat era basa de formacion de tanti autors. Voi díder qu'ei un referent entada eri, çò que vò díder entà gent dera Occitània tota, e aguest hèr demore demostrat ena presentacion, cada annada, d'òbres escrites tant en aranés coma en d'autes varietats deth gascon, e en d'autes varietats der occitan. Donques, qu'era lengua ei ua entà toti e que toti es

autors (e es lectors, pensi) ven rebatuda, en cada publicacion que ges deth prèmi, aquera unitat dera lengua peth dessús des variantes ei un hèr.

Ua auta causa interessanta ei qu'aquerò non a demanat bric era accion institucionau entà foncionar (es institucions, en quincevolh cas, an hèr ua aportacion minima que non podie èster mens). Semble donques que, d'un costat, es aranesi (e ara me cau demanar desexcuses de parlar d'ua forma categorica) an mantengut era vitalitat culturau pròpria sense eth besonh de qu'aquera mantenença siguesse ajudada peth govèrn sigue quin sigue, e soent maugrat eth govèrn. Jo non sò qui entà dar meritis ad arrés: es que mès hèn, pensi, non cerquen jamès er arreconeishment des auti, e es que lo cerquen soent non lo saben dar.

D'un aute costat eth Condò da ua mesura justa des causes, en sentit que non i a lòc entàs granes especulacions. Digui que foncione coma referent entà escrivans occitans de pertot, mès açò non vò díder qu'age d'èster vist coma se siguesse era expression paradigmatica dera unitat culturau occitana. Se siguesse un politic damb pretensions poiria díder qu'Aran a en prèmi Condò era aucasion entà èster eth referent culturau entà Occitània tota, eca. Aquerò serie ua ridiculesa, cèrtaments, e poiria èster rasonablament acusat de hèr afirmacions demagogiques a compde deth trabalh des auti.

Era perspectiva que preni jo ei invèrsa: ei significatiu que, en èster ua creacion aranesa, eth Condò age ena sua esséncia e a compdar dera prumèra edicion un ambit de referéncia occitan, e non solet aranés. Ei significatiu coma n'ei qu'era defensa mès possanta dera lengua en Aran age anat de

costat damb era rèsta d'Occitània. Eth madeish J. Condò ei un escrivan localista, coma Sarrieu, coma Palay, coma Filadèlfa de Gèrda... mès toti eri son conscients de trabalhar en madeish ambit culturau.

Voi díder que non i a cap de pàtria entà salvar: eth compromís aranés damb era cultura pròpria ei ua causa viua, enncara que soent mespredada segontes per qui; e aqueth compromís ei basicaments occitanista, e punt.

Aqueth compromís espleite es possibilitats d'expression ena mesura qu'existissen, e en ua situacion atau, deth punt d'enguarda des institucions entà jo ei clar que i a tres opcions:

1. Enamplir aqueres possibilitats e deishar hèr.
2. Non hèr arren.
3. Hèr eth uet ath torn d'eres madeishes entà que semble que non i a arrés mès que trabalhe peth país.

Se i a possibilitats de hèr quauquarren, semble clar qu'era prumèra des opcions ei era milhor quan era gent a demostrat que vò trabalhar entara sua cultura. En quincevolh cas, era tresau non ei guaire recomanabla, pr'amor que non serie bric convenient mespresar era illusion dera gent que sosten era identitat d'un país.

Un aute còp, desexcusatz: un aute dia parlarè mès de literatura, ac prometi.

Jordi Suïls

Professor dera Universitat de Lhèida
Membre deth jurat d'adults deth IXau
Concors Mn. Condò

AGUEST EI UN ESPACI A ON I PÒT AUER ETH SÒN ANONCI. TRUCATZ-MOS E MOS L'ENCOMANATZ, NOSATI LI HARAM ERA COMPOSICION GRAFICA, ERA TRADUCCION E TOT AQUERÒ QUE CALGUE, PETH MADEISH PRÈTZ. CADA MODUL (6,8 cm x 5 cm) A UN PRÈTZ DE 3.000 PESSETES MÈS IVA. TELEFON 973 64 17 72

Edite ETH DIARI
Familia Colomines
Centre d'estudis VIVÈNCIA ARANESA:
Aula Europa des Pirinèus (Val d'Aran)
Carrèr Doctor Manel Vidal
locau num. 5
(Darrèr edifici/ Ath cant der Espitau)
25530 Vielha-Val d'Aran
Telefon: 973641772
Fax: 973640871
E-mail: vivenciaaranesa@ctv.es

Editor e director: Joan-Ramon Colomines-Companyans.
e-mail: jrcc@apdo.com

Informatica e dessenh: Marc Colomines i Nadal.

Equip de correctors: Pilar Barès e Xavier Gutierrez.

Equip comerciau: Ramon Agulló i Teixidor.

Impression: Xerox's Document Center 220 ST d'ETH DIARI
en Vielha. Tirada: 1000 exemplars.